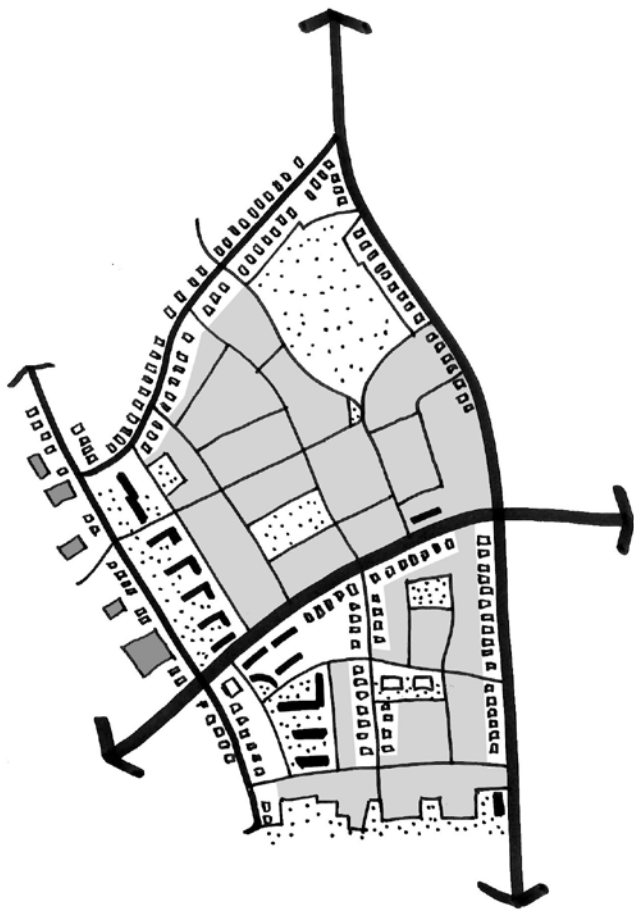
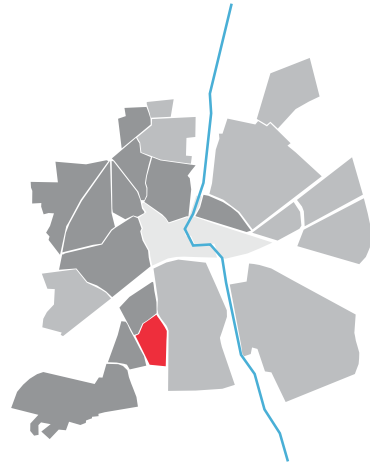

* Het recept van de tuindorpen kent vele smaken en is nog steeds populair

Metaalbuurt

> De ruimtelijke opbouw van de Metaalbuurt: twee mooie buurtjes met rafelranden vol groen, flats en oude huisjes.

Het oudste deel van de Metaalbuurt stond vroeger ook wel bekend als 'Houtjesdorp'. De woningen werden gebouwd op een terrein tussen de Arnhemseweg en de Hoenderparkweg, 'het land van Houtjes' naar de familie Houtjes, die hier woonde toen het gebied nog akkerland was.

> De vele levens van een tuindorp

Metaalbuurt Noord (1917-1930)

In 1915 werd in Apeldoorn de woningbouwvereniging De Goede Woning opgericht. Deze vereniging beoogde 'hygiënisch ingerichte woningen die voldoen aan de behoeften van een in bescheiden financiële omstandigheden verkeerd gezin te stichten, ten einde deze aan personen uit de arbeidende klasse [...] te verhuren.' De Metaalbuurt was het eerste complex dat de vereniging realiseerde en werd in twee fasen als tuindorp ontwikkeld. In 1917 kwamen ten zuiden van de Staalweg 98 woningen op een groot rechthoekig perceel. Midden in de buurt werd ruimte open gelaten om op een later

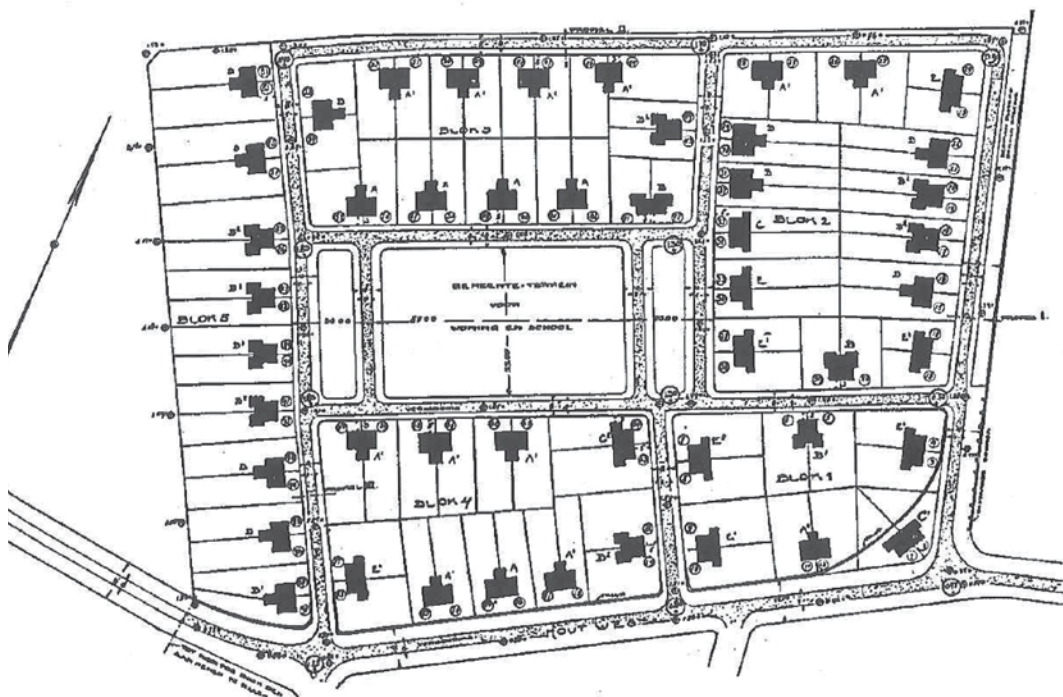
moment een school en enkele woningen te kunnen bouwen. Deze zijn er nooit gekomen. De naam Bronsplein refereert nog aan het oorspronkelijke idee om in plaats van een park een plein - of eigenlijk twee pleinen - te maken. Een paar jaar later startte de bouw van het oostelijke en noordelijke deel, waarbij het stratenplan vanuit het oudste deel is doorgezet. Pas in de jaren vijftig werd de buurt voltooid met de bouw van eenvoudige arbeiderswoningen aan de Houtweg, IJzerweg, Zilverweg, Loodweg en Zinkweg.

In de jaren zeventig en negentig dreigde sloop van de arbeiderswoningen vanwege de slechte onderhoudsstaat en de kleine maat van de woningen. Beide keren werd dit voorkomen, omdat de bewoners de woningen wilden behouden en de buurt bij elkaar wilden houden. Rond 2000 is het oudste deel van de Metaalbuurt tot beschermd gezicht en gemeentelijk monument verklaard en zijn alle woningen gerestaureerd en vergroot. In het aangrenzende oostelijke deel zijn de woningen wel gesloopt, maar zijn nieuwe woningen binnen dezelfde ruimtelijke opzet teruggebracht. De woningen in het noordelijk deel zijn een aantal keren gerenoveerd.

Metaalbuurt Zuid (1960-1970)

In 1960 is het stedenbouwkundig plan voor het gebied tussen de Aluminiumweg en het Seminarierrein (Politieacademie) vastgesteld en vrijwel ongewijzigd uitgevoerd met bijna vierhonderd middenstandswoningen: rijwoningen en flats.

Hoewel Metaalbuurt Zuid door de scheiding van de Aluminiumweg gevoelsmatig niet zo bij de 'oude' Metaalbuurt hoort, is de opzet in grote lijnen ook die van een tuindorp. Maar met de voor die tijd nieuwe smaak van de open stedenbouw erdoorheen gemengd. Daarom bestaat de buurt deels uit klassieke gesloten straten met verspringende gebouwen rond grasstroken en hoven (zoals in de 'oude' Metaalbuurt) maar ook uit een aantal grote flatgebouwen die los in de ruimte staan (zoals in het Componistenkwartier). Voor Apeldoorn is het een mooi voorbeeld van een overgangsonwerp van klassieke naar moderne stedenbouw.

> Het originele verkavelingsplan uit 1917 voor het oudste deel van de Metaalbuurt rondom het Bronsplein, dat in dit plan nog wordt aangeduid als locatie voor een openbare voorziening zoals een school. Uiteindelijk is het 'plein' nooit bebouwd en is het een prachtig park geworden.

> Ritme en symmetrie als sleutelwoord

Beeldbepalende ingrediënten:

- ★ Klassiek tuindorpconcept
- ★ Straatprofielen met een groen randje
- ★ Metaalbuurt Zuid: tuindorp met moderne trekjes
- ★ Groene pleinen als hart van de buurt

Klassiek tuindorpconcept

Een tuindorp is herkenbaar aan twee dingen. De hoofdopzet is tot en met de detaillering vanuit één idee ontworpen. En er zijn veel variaties in verkavelingspatronen, gebouwvormen en architectonische 'toeters en bellen', zoals poorten, luiken of schoorstenen.

De Metaalbuurt is een goed voorbeeld van zo'n sterke samenhang tussen stedenbouwkundig plan, openbare ruimte, architectuur en materiaal- en kleurgebruik. Het straatbeeld is volgens de klassieke regels van het tuindorp ontworpen: een herhaling van eenvoudige elementen. Een van die elementen is de woning. In hoofdlijnen lijken de woningen op elkaar, maar door de aaneenschakeling van twee of drie woningen ontstaan er variaties. Op de hoeken staan woningen bijvoorbeeld gedraaid of hebben ze een aanbouw aan de zijgevel.

Naast ritme is symmetrie een belangrijk ontwerp ingrediënt. Vaak zijn de kavels aan beide zijden van de straat gespiegeld. Bijzondere accenten zoals poorten en gedraaide hoeken staan in de zichtlijn aan het einde van de straat.

De woningen zijn eenvoudig van opzet: een huis met een puntdak van rode pannen. Opvallend zijn de details zoals luiken, afwijkende metselverbanden, poorten of erkers. Bij de latere woningen ten noorden van de Staalweg is de detaillering niet zo uitbundig en zijn er rijtjes gebouwd in plaats van vrijstaande huisjes. Een deel van de detaillering is verloren gegaan door nieuwe kunststof kozijnen, die één vlak met de gevel vormen en het detail van de houten kozijnen missen. Hierdoor ontbreekt het reliëf in de gevel en mist de gevel de oorspronkelijke dieptewerking.

Tip!

- ★ Elk detail staat in het teken van de totaalcompositie. Respecteer dat.
- ★ Houd de vorm, materialen en kleuren van de gebouwen eenduidig en simpel.
- ★ Symmetrie is een sleutelwoord. Zowel in de opzet van straten als in de architectuur en detaillering.
- ★ Behoud of herstel de oorspronkelijke detaillering van de woningen.

> De eenvoudige huizen geven een mooi beeld door de op elkaar afgestemde details. Zoals een terugliggende entree in een aparte, lagere aanbouw met een eigen kapje, mooie gemetselde boogjes boven de deuren en ramen, ramen in de kopgevels en een laag tuinmuurtje.

> Een poort geeft aanleiding om ook de kap te verbijzonderen. Elk onderdeel is even gedetailleerd. Het kunststofkozijn valt dan ook direct op, omdat het door zijn dikke rand te grof is voor het gebouw.

> De details maken dit eenvoudige huis bijzonder: de luiken, de ramen met een roede verdeling, de gemetselde schoorstenen en het afwijkende metselverband langs de dakrand.

> Typische stijlkenmerken van het noordelijk deel van de Metaalbuurt zijn de in elkaar geschoven gebouwdelen met kappen. Een rijtjeshuis krijgt daardoor een mooi detail.

> De hagen vormen dikke groene randen, als de plint tussen de vloer en wanden van de woonkamer. Tussen de hagen zijn grindbermen aangelegd.

> De strakke en sobere straatinrichting geeft een rustig beeld, passend bij de strakke en sobere woningen.

> Er worden steeds dezelfde ingrediënten gebruikt: grasbermen, bomen, hagen en een eenvoudige stoep en straat.

> Een stoere nieuwe vertaling van het klassieke tuindorphanhuis met kap. De oranje baksteen fungeert als bindend element. De moderne dakkapellen geven de woningen een eigen gezicht.

> Binnen de haag vult iedereen zijn tuin op eigen wijze in.

Een deel van de buurt is opnieuw gebouwd. Daarbij zijn de principes van weleer zoals symmetrie in het straatbeeld en een eenvoudige woning met een pindak gecombineerd met een eigentijdse architectuur. Ook daarbij zie je weer de kracht van het tuindorp, een recept dat generatie op generatie wordt doorgegeven.

Straten met een groen randje

De inrichting van de openbare ruimte is naar tuindorprecept: eenvoudig, helder, symmetrisch, met ritme en herhaling, en met bijzondere details. In het noordelijke deel is de opzet van de wegen net als de woningen strak en sober. Wegen staan haaks op elkaar en hebben lange rechte zichtlijnen, versterkt door bomenrijen en gras in rechte vakken of lijnen. De materialen zijn bijpassend sober: asfalt, tegels en smalle trottoirbanden in grijsstinten.

Ten zuiden van de Staalweg is de straatinrichting net als de woningen vrijer en ook uitbundiger en gedetailleerder. De straten zijn licht gebogen en de materialen zijn verfijnder door het grind en de klinkergoten met kleine steentjes.

Bij de laatste herinrichting is het losse, uitbundige beeld beter zichtbaar gemaakt door op veel plekken de hoeken van tuinen af te ronden, zodat ze meelopen met de boog van het asfalt, de klinkergoot en de grindbermen. Dit soort details maakt het totaalontwerp weer herkenbaar en brengt de sfeer van het tuindorp terug.

De ligusterhagen op de rand van veel kavels zijn het belangrijkste ingrediënt; het zijn de plinten van de straat. Ze geven de tuinen met hun verschillende invullingen samenhang. De hagen zetten als het ware een dikke groene streep onder de tuinen. Door ze te laten staan of juist weer aan te planten dragen bewoners bij aan de versterking van de kwaliteit van de

Tip!

- ★ Herhaling en eenheid zijn sleutelwoorden. Doe dingen daarom zoveel mogelijk collectief en op dezelfde manier. Ook in de openbare ruimte.
- ★ Wees zuinig op de ligusterhagen. Het zijn de plinten tussen de tuinen en de straat.
- ★ Koester daarom de ligusterhagen ook als u zelf misschien liever een muurtje of coniferen zou kiezen.
- ★ Het woord tuindorp zegt het al: maak waar mogelijk groene tuinen in plaats van stenen vlaktes.

buurt. Staan in de straat geen hagen maar muurtjes? Metsel er dan ook één in dezelfde kleur, hoogte en breedte zodat op die manier een mooi doorlopend plintje tussen de tuinen en openbare ruimte ontstaat.

Metaalbuurt Zuid: tuindorp met moderne trekjes

De kenmerken van de buurt ten zuiden van de Aluminiumweg zijn net als in het noordelijke deel eenduidig in architectuur en kleurgebruik. Hoewel de opzet erg veel weg heeft van een tuindorp is de uitwerking van de bebouwing in de stijl van de jaren zestig en zeventig moderner. Er is meer variatie in de hoogte van de bebouwing en de gebruikte kleuren en materialen zijn ook 'modern'. De eenduidigheid zit bijvoorbeeld in de lichte baksteen van de laagbouw die terugkomt in de hoogbouw. De meeste woningen staan in rijtjes bestaand uit twee woonlagen met een flauwe kap: woningen zonder opsmuk. De rijtjes staan netjes langs de weg, sommige iets naar voren en andere naar achteren geplaatst, waardoor er afwisseling in het straatbeeld komt. Ook is er af en toe een groene berm met bomen. Die zorgt ervoor dat de hele straat niet in één keer is te overzien, wat een gemoedelijk beeld oplevert. De straten hebben alle hetzelfde profiel en dezelfde materialen.

De individuele woning in een straat is altijd onderdeel van een groter geheel (rijtje/groot gebouw). Het is goed om daar rekening mee te houden bij bijvoorbeeld het kiezen van een kleur van de woning. Deze heeft effect op de uitstraling van het rijtje of de flat. Het is zoeken naar een balans tussen behoud van eenheid en ruimte voor eigen voorkeuren.

De hoeken van de woonblokken zijn in hun oorspronkelijke opzet ingepakt in het groen: openbaar groen of groene tuinen met een gebogen, laag muurtje. In de loop der tijd zijn veel openbare groenstroken bij de tuinen getrokken. Daarmee is de verantwoordelijkheid voor het groene beeld van de buurt vooral bij de bewoners komen te liggen. Houd tuinen daarom groen waar het kan.

Tip!

- ★ Respecteer het seriematige karakter waaruit de buurt is opgebouwd en pas dit ook bij nieuwe ontwikkelingen toe.
- ★ Inspireer nieuwe woningen op de horizontale architectuur van de oorspronkelijke wijk.
- ★ Wees voorzichtig met kleur. Hoe meer overeenkomst binnen het rijtje hoe beter.
- ★ Houd voortuinen en zijtuinen groen. Houd de lage muurtjes aan de voorkant in stand.

> Traditioneel deel: de opzet lijkt op die van een tuindorp, maar met woningen zonder de klassieke details.

> De nieuwe tijd in de jaren zestig en zeventig: open verkaveling van hoogbouw met grote grasvelden eromheen als hart van de zuidelijke Metaalbuurt.

> Voorbeeld van een groen plein: duidelijke wanden, een plint van voetpaden en een paar mooie bomen.

> Eenzelfde soort ruimte maar dan met de auto's midden op het plein, waardoor de groene kwaliteit niet meer is te zien.

Groene pleinen als hart van de buurt

Metaalbuurt Zuid bevat een schatkamer aan groene plekken; kleine oases in een buurt waar ook veel steen is. Veel van die groene plekken laten zich het best omschrijven als groen 'plein' met duidelijk afgebakende open ruimtes met bebouwing rondom. De vorm is vierkant of rechthoekig of bestaan uit geschakelde driehoeken. Ook de inrichting doet denken aan een plein met een rand van paden of wegen rondom, een grastapijt in het midden met grote bomen, speelelementen en bankjes.

Voor een verzorgd beeld staan bij de groene pleintjes geen auto's geparkeerd of ze staan aan de buitenkant van de ruimte. Alle aandacht gaat uit naar het groene middengebied. Een rij auto's die wel direct langs het grasveld staan is daarom een barrière. Het ontnemt het zicht op het grasveld en geeft aanleiding om muurtjes of paaltjes te plaatsen om de auto's uit het gras te houden.

> Het Bronsplein in de Metaalbuurt: het oudste en grootste voorbeeld van het groene plein.

> Een grasveld zonder bomen is als een ongedekte tafel. Je mist ze als ze er niet staan.